

מרכז המידע למודיעין ולטרור
על שם אלוף מאיר עמית
המרכז למורשת המודיעין (מל"מ)

זרקור לאיראן

פברואר 2012 – בהמן 1390
לשבוע שבין 25/1/12 -
1/2/12
עורך: ד"ר רז צימט

במוקד אירועי השבוע:

- ✓ תגובות מסויגות לביקור משלחת פקחי סבא"א באיראן
- ✓ איראן וההתקוממויות בעולם הערבי: כינוס ועידת "הצעירים וההתעוררות האסלאמית" בטהראן
- ✓ השפעות מוגבלות למאמצי ייצוב המטבע; חילופי האשמות בנוגע לאחריות למשבר הנמשך בשוק המט"ח
- ✓ בעקבות עליית מחירי הזהב: התרחבות תופעת הנישואין הזמניים

עיקרי דברים:

תגובות מסויגות לביקור משלחת פקחי סבא"א באיראן

משלחת פקחי הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א) הגיעה בראשית השבוע לאיראן. המשלחת התקבלה בשדה התעופה הבינלאומי של טהראן בהפגנת מחאה של צעירים, שנשאו את תמונות מדעני הגרעין, שחוסלו בשנה האחרונה, ושלטים עליהם נכתב: "אנרגיה גרעינית היא זכותנו המלאה".

ערב הביקור הביע שר החוץ, עלי-אכבר צאלחי, אופטימיות בנוגע לתוצאות ביקור המשלחת והצהיר, כי פעילותה הגרעינית של איראן מתבצעת בשקיפות מלאה וכי אין לה מה להסתיר. יו"ר המג'לס, עלי לאריג'אני, הצהיר, כי ביקור המשלחת מהווה מבחן להתנהלות סבא"א ושלב חשוב עבור איראן לשם קבלת החלטה בנוגע להמשך שיתוף הפעולה עימה.

רוב אמצעי התקשורת האיראנים ביטאו גישה מסויגת ביחס לביקור משלחת הפקחים. היומון השמרני ג'אמי-ג'ם הגדיר את הביקור כהזדמנות לחידוש שיתוף הפעולה בין איראן לסבא"א וטען, כי אם יאמצו פקחי סבא"א גישה ראויה כלפי איראן, יהיה ניתן לסגור את תיק הגרעין ולהסיר אחת ולתמיד את אי ההבנות בסוגיה זו. היומון הליון על כך, שבעוד שמדינות המערב מפעילות לחץ על איראן, שהייתה מאז ומעולם מחויבת ל-NPT, הן אינן מאפשרות לישראל לפתוח את שערי מתקניה הגרעיניים בפני פקחי סבא"א.

סוכנות הידיעות הממשלתית אירנ"א פרסמה בראשית השבוע רשימת תשובות ל-20 שאלות אפשריות, שעשויות לעלות מצד פקחי סבא"א. תשובות אלה נועדו להדגיש, כי סבא"א לא מצאה עד כה כל עדות לכך, שתוכנית הגרעין האיראנית נועדה לצרכים צבאיים, וכי איראן מילאה את כל התחייבויותיה החוקיות במסגרת משטר הפיקוח על פעילותה הגרעינית.

על רקע חיסול מדעני הגרעין וטענת איראן לפיה סבא"א העבירה מידע רגיש בנוגע למדענים אלה לידי שירותי המודיעין המערביים, הדגישה התקשורת האיראנית את הצורך לנהוג בזהירות מול פקחי סבא"א בכל הקשור לחשיפת זהותם של מדעני הגרעין. חבר ועדת המג'לס לביטחון לאומי ולמדיניות חוץ, חסין נקוי, אמר השבוע, כי איראן התנתה את כניסת הפקחים בקבלת ערבות לכך, שהם לא ימסרו כל מידע בנוגע למדעני הגרעין שלה.

איראן וההתקוממויות בעולם הערבי: כינוס ועידת הצעירים וההתערורות האסלאמית בטהראן

בטהראן התכנסה השבוע ועידה בינלאומית תחת הכותרת: "הצעירים וההתערורות האסלאמית". בוועידה, שנמשכה יומיים, נטלו חלק למעלה מ-1,200 משתתפים מ-73 מדינות וכינוסה מהווה ביטוי נוסף למאמצי איראן לנצל את ההתפתחויות בעולם הערבי לביצור מעמדה האזורי.

בנאומו בפני באי הוועידה הגדיר המנהיג העליון, איתאללה עלי ח'אמנהאי, את ההתקוממויות בעולם הערבי כמבוא להתקוממות כנגד "הרשת הציונית של הרודנות העולמית". הוא ציין, כי האנושות עברה לאורך ההיסטוריה דרך כל האסכולות והאידיאולוגיות וכעת היא נמצאת בראשיתו של עידן חדש, שביטויו הגדול ביותר הוא

הפניית תשומת לבם של העמים לאל. המאה הנוכחית, אמר ח'אמנהאי, היא המאה האסלאמית.

הוא ציין, כי הציונים, ארצות-הברית ומעצמות המערב חשים חסרי אונים לנוכח ההתעוררות האסלאמית וכי תחושה זו צפויה להתחזק. המערב מנסה, לדבריו, לזרוע מחלוקות בקרב העמים המוסלמים, אך תנועת ההתעוררות האסלאמית אינה מבחינה בין שיעים לסונים. העמים המוסלמים מאוחדים במאבק נגד שליטת הציונים והאמריקאים על אף ההבדלים הגיאוגרפיים, ההיסטוריים והחברתיים ביניהם והם אינם מוכנים להשלים עם קיומו של "הגידול הסרטני הישראלי".

הנשיא אחמדינז'אד, שנשא את נאום הפתיחה בוועידה, ייחד את עיקר נאומו למתקפה נוספת נגד ישראל וההגמוניה המערבית. הוא טען, כי הקמת "המשטר הציוני" בלב המזרח התיכון הייתה מזימה מערבית, שנועדה לבסס את שליטת המערב באזור. כל הבעיות הניצבות בפני עמי האזור נעוצות במשטר הציוני ובהגמוניה המערבית, שהם גם הסיבה לשלטון הרודנים בעולם הערבי. הוא הזהיר את מדינות האזור, לבל יבטחו במערב השואף לעורר פילוג וסכסוכים דתיים ואתניים באזור על מנת להציל את "המשטר הציוני".

גם יועצו של המנהיג לעניינים בינלאומיים, עלי-אכבר ולאיתי, ביטא בנאומו את תפישת בכירי המשטר לפיה ההתפתחויות בעולם הערבי מהוות ביטוי לשקיעת המערב ולעליית האסלאם. ההתעוררות האסלאמית, אמר ולאיתי, היא תשובתם של המוסלמים למאות שנים של קולוניאליזם מערבי. אין מדובר בתופעה חדשה אלא בתנועה שהחלה לפני 150 שנים ונכנסה עתה לשלב חדש לנוכח ההתפתחויות בעולם הערבי, ששורשיהן נעוצים בזהות האסלאמית.

השפעות מוגבלות למאמצי ייצוב המטבע; חילופי האשמות בנוגע לאחריות למשבר הנמשך בשוק המט"ח

בניסיון לבלום את הירידה החדה בערך הריאל ביחס לדולר הודיע נגיד הבנק המרכזי, מחמד בהמני, ביום חמישי שעבר (26 ינואר 2012), על פיחות של 8.5 אחוזים בשער הריאל החל מה-28 בינואר. שער היציג של הדולר נקבע על 12,260 ריאל לדולר. בראיון טלוויזיוני הצהיר בהמני, כי סוחרי המט"ח בשוק החופשי יוכלו לסחור בדולר במחיר הגבוה ב-3 עד 5 אחוזים לכל היותר מהשער היציג. הוא הזהיר, כי סוחרים, שימכרו דולרים בשער גבוה יותר, יאבדו את רישיונם. בהודעה מיוחדת, שפרסם הבנק המרכזי, נקראו האזרחים לדווח לבנק על כל בעיה במכירת מט"ח על-ידי הבנקים והסוחרים. ביום שלישי (31 ינואר 2012) דיווחה סוכנות הידיעות פארס על מעצרו של כמה סוחרי מט"ח על-ידי משטרת טהראן.

בנוסף הודיע הבנק המרכזי על העלאת גובה הריבית במשק ל-20 אחוזים (על השקעות למשך 5 שנים). ההחלטה התקבלה על-ידי מועצת הכספים והריבית, לאחר שהנשיא אחמדינז'אד הסיר את התנגדותו להעלאת הריבית על מנת לסייע בריסון הדולר. בעקבות שתי החלטות אלה ירד מחיר הדולר בשוק החופשי אל מתחת לסף 20,000 ריאל לדולר, אך שער נותר גבוה משמעותית מהשער הרשמי והוא נסחר תמורת 19-17 אלף ריאל. לנוכח הפער הנמשך בין שער הדולר הרשמי לשער בשוק החופשי קראה השבוע סוכנות הידיעות מהר לשלטונות להגביר את הפיקוח על פעילות סוחרי המט"ח ולשלול את רישיונותיהם של סוחרים המסרבים לסחור בדולרים בהתאם לשער, שנקבע על-ידי הבנק המרכזי.

ביום ראשון קיימו נציגי המג'לס והממשלה דיון מיוחד, שעסק בהתפתחויות בשוק המט"ח. בתום הדיון אמר חבר ועדת הכלכלה, כי התייחסות נציגי הממשלה למצב ולצעדים שננקטו לריסון עליית הדולר לא הייתה משכנעת.

בתוך כך הטיל הנשיא אחמדינז'אד את האחריות להתפתחויות בשוק המט"ח בשבועות האחרונים על סוחרי המט"ח ועל יריביו הפוליטיים והכחיש, כי איראן ניצבת בפני מחסור במט"ח. בנוסף, שנשא במהלך ביקור במחוז כרמאן, טען הנשיא, כי קבוצות שונות של בעלי אינטרסים פעלו לערעור היציבות בשוק המט"ח: סוחרים, שרכשו מט"ח בכמויות גדולות כדי לגרוף רווחים לכיסם הפרטי; יריביו הפוליטיים, שהאשימו את הממשלה באדישות לנוכח קריסת הריאל על מנת לזכות ברווח פוליטי לקראת הבחירות למג'לס; ואמצעי תקשורת, שליבו את הסערה סביב ההתפתחויות בשוק. הנשיא ציין, כי כל אזרח הזקוק למט"ח לצרכי נסיעה או מסחר יוכל להשיגו בקלות באמצעות הבנקים, והצהיר, כי אין באיראן כל בעיה כלכלית.

שר המודיעין וסגן הנשיא לעניינים פרלמנטאריים היפנו, אף הם, אצבע מאשימה כלפי גורמים בכלכלה ובתקשורת שעמדו, לדבריהם, מאחורי הטלתה בשוק המט"ח. דברי הנשיא עוררו ביקורת חריפה מצד יריביו. האתר עזר-י איראן טען, כי הטלת האחריות לקריסת ערך הריאל על כלי התקשורת ועל יריביו הפוליטיים אינה ראויה. לעיתונאים אין כל אינטרס כלכלי להשפיע על שוק המט"ח והם רק מדווחים על ההתפתחויות. גם ליריביו הפוליטיים של הנשיא אין כל השפעה על המצב, כיוון שהם אינם שולטים במוסדות הכלכליים המרכזיים. המשבר נבע, לטענת עזר-י איראן, ממדיניותה הכושלת של הממשלה, שנמנעה במשך חודשים מקבלת החלטות נכונות שהיו עשויות לסייע בייצוב המטבע.

בעקבות עליית מחירי הזהב: התרחבות תופעת הנישואין הזמניים

סוכנות הידיעות מהר דיווחה השבוע, כי הזינוק שחל בחודשים האחרונים במחירי הזהב הביא להתרחבות תופעת הנישואין הזמניים באיראן (נישואי מתעה או ציע'ה המותרים על-פי האסלאם השיעי).

הסוציולוג ד"ר אמאן-אללה קראאי-מקדם הסביר בראיון למהר, כי מאחר שהמוהר אותו נדרשים הגברים לשלם למשפחת הכלה בעת נישואיהם נקוב בזהב, הרי שעליית מחירי הזהב הביאה לעליה משמעותית גם בגובה המוהר. גברים רבים מעדיפים כתוצאה מכך להימנע מנישואין "רשמיים" ופונים למוסד הנישואין הזמניים, שאינו מחייב תשלום מוהר. גם הפסיכולוג והיועץ לענייני משפחה, עלי-אצער כיהאן-ניא, טען, כי עליית מחירי הזהב לצד התעקשות משפחות רבות לקבל מוהר גבוה בעבור בנותיהן הנישאות גורמות לגברים רבים להעדיף להינשא במסגרת נישואין זמניים. בשל עליית מחירי הזהב עלה בחדשים האחרונים גובה המוהר פי שניים לערך.

התרחבות תופעת הנישואין הזמניים מהווה ביטוי נוסף למשבר אליו נקלע מוסד הנישואין באיראן בשנים האחרונות. משבר זה ניכר גם בעליה משמעותית בגיל הנישואין הממוצע ובשיעור הגירושין. הסיבה המרכזית למגמה זו, להערכת חוקרים איראנים, נעוצה בבעיות כלכליות הגורמות לעליה נמשכת בגיל הנישואין הממוצע באיראן ומחייבות זוגות צעירים רבים למצוא פתרונות זמניים למיסוד הקשר ביניהם במסגרת החוק. מספר בכירים איראנים הציעו בשנים האחרונות לעודד את מוסד הנישואין הזמניים על מנת לסייע לצעירים איראנים הנאלצים להמתין לעיתים שנים רבות בטרם הם מקימים משפחה.

תגובות מסויגות לביקור משלחת פקחי סבא"א באיראן

משלחת פקחי הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א) הגיעה בראשית השבוע לאיראן. המשלחת התקבלה ב-29 בינואר בשדה התעופה הבינלאומי של טהראן בהפגנת מחאה של צעירים, שנשאו את תמונותיהם של מדעני הגרעין האיראנים, שחוסלו בשנה האחרונה ושלטים עליהם נכתב: "אנרגיה גרעינית היא זכותנו".

הפגנת המחאה בשדה התעופה בטהראן (אירן"א, 29 ינואר 2012)

ערב הביקור הביע שר החוץ עלי-אכבר צאלחי (Ali-Akbar Salehi) אופטימיות בנוגע לתוצאות ביקור המשלחת. בהצהרה לכתבים עם הגעתו לביקור באתיופיה אמר צאלחי, כי פעילותה הגרעינית של איראן היא "שקופה" וכי אין לה דבר להסתיר (איסנ"א, 29 ינואר 2012).

יו"ר המג'לס, עלי לאריג'אני, הצהיר ערב הגעת המשלחת, כי על סבא"א לשנות את מדיניותה ולפעול באופן מקצועי, שיאפשר את חידוש המשא ומתן בינה לבין איראן. הוא ציין, כי ביקור המשלחת מהווה שלב חשוב עבור איראן לבחון את התנהלות סבא"א ולקבל החלטות בנוגע להמשך שיתוף הפעולה עימה (פרדא, 29 ינואר 2012).

רוב אמצעי התקשורת האיראנים ביטאו גישה מסויגת ביחס לביקור משלחת הפקחים. היומון השמרני ג'אמי-ג'ם (Jam-e Jam) הגדיר את ביקור המשלחת כהזדמנות לחידוש שיתוף הפעולה בין איראן לסבא"א. במאמר מערכת, שפרסם היומון ביום הגעת המשלחת לטהראן, נכתב, כי הביקור פותח בפני איראן הזדמנות להוכיח, שתוכניתה הגרעינית נועדה לצרכי שלום ולא לצרכים צבאיים. אם יאמצו פקחי סבא"א גישה נכונה ולא קיצונית, ניתן יהיה לסגור את תיק הגרעין ולהסיר אחת ולתמיד את אי ההבנות בסוגיה זו. על אף הדוח האחרון, שפרסם מזכ"ל סבא"א בנוגע לתוכניתה הגרעינית, מוכנה איראן לשוב ולארח את משלחת הפקחים על מנת להפגין את כוונותיה הטובות ולהפריך את טענות ארצות-הברית והמערב בנוגע לפעילותה הגרעינית. היומון הלין על כך, שבעוד שמדינות המערב מפעילות לחץ על איראן, שהייתה מאז ומעולם מחויבת ל-NPT, הן אינן מאפשרות לישראל לפתוח את שערי מתקניה הגרעיניים בפני פקחי סבא"א (ג'אמי-ג'ם, 29 ינואר 2012).

סוכנות הידיעות הממשלתית אירנ"א פרסמה בראשית השבוע רשימת תשובות ל-20 שאלות אפשריות, שעשויות להישאל על-ידי הפקחים, והמליצה להם לעיין בתשובות אלה. בין יתר השאלות והתשובות, שפורטו על-ידי אירנ"א: האם לאחר 4,000 ימים של פיקוח הדוק מצאה סבא"א ולו גרם אחד של אורניום, שנועד למטרות צבאיות? לא!; האם סבא"א מצאה עדות לפעילות או לחומר גרעיני לצרכים צבאיים, שאיראן לא הכריזה עליהם עד שנת 2003? לא! כל הפעילויות והחומרים פוקחו על-ידי סבא"א, לאחר שאיראן הצהירה עליהם; האם איראן הייתה מחויבת לעדכן את סבא"א על אתר העשרת האורניום בנטז, על אתר המרת האורניום באצפהאן או על כור המחקר באראכ לפני שנת 2003? לא, מכיוון שעד שנה זו לא היו באתרים אלה חומרים גרעיניים; האם סבא"א הייתה מחויבת למסור לידי איראן את המסמכים הקשורים במימדים הצבאיים לכאורה של תוכנית הגרעין? כן, בהתאם לתוכנית העבודה שסוכמה בינה לבין איראן; האם היא מסרה לידי איראן מסמכים אלה? לא, בטענה שהמדינה שמסרה לסבא"א את המסמכים לא התירה לה להעבירם לידי איראן; האם איראן הייתה מחויבת בהתאם לתוכנית העבודה שלה מול סבא"א לבצע פעילות מסוימת בהקשר למימדים הצבאיים לכאורה? לא, היא רק הייתה מחויבת למסור את התייחסותה לנושא זה, כפי שאכן עשתה במסמך תגובה בן 117 עמודים; האם איראן יישמה את "הפרוטוקול הנוסף" של הפיקוח? כן; האם כל החומר הגרעיני המוצהר הנמצא באיראן מפוקח באופן מלא על-ידי הפקחים ומשמש למטרות שלום? כן; האם איראן אפשרה לסבא"א לבצע ביקורות פתע? כן. למעלה מ-100 ביקורות פתע בוצעו בהצלחה, חלקן בהתרעה של שעתיים מראש (אירנ"א, 29 ינואר 2012).

על רקע חיסול מדעני הגרעין בשנה האחרונה וטענת איראן, לפיה העבירה סבא"א מידע רגיש בנוגע למדענים אלה לידי שירותי המודיעין המערביים, קרא האתר תאבנאכ (Tabnak)

לשלטונות להפגין זהירות במגעים עם הפקחים והזהיר מפני כוונת המערב לנצל את השיחות המקצועיות והטכניות, שמנהלים הפקחים באיראן, לצורך השגת מידע מודיעיני. לנוכח העובדה, שהפקחים העבירו בעבר לשירותי המודיעין של המערב וישראל מידע רגיש בנוגע למדעני הגרעין, שאיפשר את חיסולם, יש לנהוג בזהירות בכל הקשור לחשיפת זהותם של המדענים האיראנים, גרס "תאבנאכ" (29 ינואר 2012).

המשפטנית ד"ר אלהאם אמין-זאדה (Elham Aminzadeh) מאוניברסיטת טהראן קראה בראיון לאתר "דיפלומטיה איראנית" לשלטונות איראן לדרוש מהפקחים ערבות כתובה לכך, שמידע סודי המועבר לידי הסוכנות לא יימסר לידי מדינות זרות (דיפלומטיה איראנית, 29 ינואר). חבר ועדת המג'לס לביטחון לאומי ולמדיניות חוץ, חסין נקוי (Hossein Naqavi), אמר השבוע, כי איראן התנתה את כניסת הפקחים לשטחה בקבלת ערבות לכך, שסבא"א לא תדליף מידע בנוגע למדעני הגרעין שלה (פארס, 29 ינואר).

איראן וההתקוממויות בעולם הערבי: כינוס ועידת הצעירים וההתעוררות האסלאמית בטהראן

בטהראן התכנסה השבוע ועידה בינלאומית תחת הכותרת: "הצעירים וההתעוררות האסלאמית". בוועידה, שנמשכה יומיים, נטלו חלק למעלה מ-1,200 משתתפים מ-73 מדינות, ובהן מצרים, תוניסיה, לוב, לבנון, תימן, בחריין והרשות הפלסטינית. כינוס הוועידה מהווה ביטוי נוסף למאמצי איראן לנצל את ההתפתחויות בעולם הערבי לביצור מעמדה האזורי.

בנאומו בפני באי הוועידה הגדיר המנהיג העליון, איתאללה עלי ח'אמנהאי, את ההתקוממויות בעולם הערבי כמבוא להתקוממות נגד "הרשת הציונית של הרודנות העולמית". לאורך ההיסטוריה עברה האנושות דרך כל האסכולות והאידיאולוגיות המטריאליסטיות, ובהן: מרקסיזם, דמוקרטיה ליברלית ולאומיות חילונית. כעת היא נמצאת בראשיתו של עידן חדש, שביטוי הגדול ביותר הוא הפניית תשומת לבם של העמים לאל. המאה הנוכחית, אמר ח'אמנהאי, היא המאה האסלאמית.

אויבי האומה האסלאמית ניסו, לדבריו, במשך מאות שנים לטעת בקרב העמים המוסלמים תחושה של חוסר אונים וחוסר יכולת להביס את המעצמות הגדולות. עתה התעוררה האומה האסלאמית והבינה, שהעמים המוסלמים מסוגלים להחיות מחדש את עוצמת הציוויליזציה האסלאמית.

המנהיג העליון ציין, כי הציונים, ארצות-הברית ומעצמות המערב חשים כיום חסרי אונים לנוכח ההתעוררות האסלאמית וכי תחושה זו צפויה להתחזק מיום ליום. הוא הזהיר מפני מזימותיהם ותוכניותיהם של אויבי המוסלמים, שנועדו לפצותם על המכות שספגו בעקבות ההתקוממויות העממיות בעולם הערבי. הוא קרא לצעירים המוסלמים לעמוד על המשמר ולא לאפשר למעצמות המערב לחטוף מידיהם את המהפכות שחוללו.

ח'אמנהאי ציין, כי המערב מנסה לזרוע מחלוקות בקרב העמים המוסלמים, אך תנועת ההתעוררות האסלאמית אינה מבחינה בין שיעים לסונים וכל האסכולות האסלאמיות מאוחדות בשדה המאבק. העמים הערבים מאוחדים במאבק נגד שליטתם השטנית של הציונים והאמריקאים על אף ההבדלים הגיאוגרפיים, ההיסטוריים והחברתיים ביניהם והם אינם מוכנים להשלים עם קיומו של "הגידול הסרטני הישראלי" (פארס, 30 ינואר 2012).

הנשיא אחמדינז'אד, שנשא את נאום הפתיחה בוועידה, ייחד את עיקר נאומו למתקפה נוספת נגד ישראל ו"ההגמוניה המערבית". הוא טען, כי הקמת "המשטר הציוני" בלב המזרח התיכון הייתה מזימה מערבית, שנועדה לבסס את שליטת המערב באזור. כלל הבעיות הניצבות בפני עמי האזור נעוצות בקיומו של "המשטר הציוני" ובהגמוניה המערבית, שהם גם הסיבה לשלטון הרודנים בעולם הערבי. הם אלה שתמכו ברודנים, קיימו עימותים פגישות חשאיות ופרטיות וחימשו אותם.

אחמדינז'אד הצהיר, כי דמוקרטיה, חירות וצדק לא ייכוננו באמצעות הנשק האמריקאי והאירופאי. בארצות-הברית ובאירופה אין חירות ואין דמוקרטיה ושתי המפלגות היחידות הפועלות בארצות-הברית הן בובות הנשלטות על-ידי הציונים.

הוא הזהיר את מדינות האזור, לבל יבטחו במעצמות המערב המבקשות לעורר פילוג וסכסוכים דתיים ואתניים באזור על מנת להציל את "המשטר הציוני". ההומניזם המערבי, הליברליזם והקפיטליזם נמצאים על סף קריסה, אמר הנשיא, והתחליף הראוי היחיד הוא כינונו של סדר אסלאמי בהתאם לאמונה הדתית (פארס, 29 ינואר 2012).

גם יועצו של המנהיג לעניינים בינלאומיים, עלי-אכבר ולאיתי (Ali-Akbar Velayati), ביטא בנאומו את תפישתם של בכירי המשטר לפיה ההתפתחויות בעולם הערבי מהוות ביטוי לשקיעת המערב ולעליית האסלאם. ההתעוררות האסלאמית היא תשובת המוסלמים למאות שנים של קולוניאליזם מערבי, אמר ולאיתי. אין מדובר בתופעה חדשה אלא בתנועה, שהחלה לפני 150 שנים בזכות הוגים ופעילים מוסלמים, ונכנסה עתה לשלב חדש לנוכח ההתפתחויות בעולם הערבי, ששורשיהן נעוצים בזהות האסלאמית.

העמים המוסלמים ביטאו בהתקוממותם את נוכחותם בזירה הפוליטית העולמית וקראו לחיסול ההתערבות הזרה, להחייאת זהותם האסלאמית, לפתרון בעיותיהם החברתיות והכלכליות ולהשבת זכויותיהם של העמים המוסלמים, ובראשם העם הפלסטיני (מהר, 29 ינואר 2012).

במאמר מערכת, שפרסם היומון השמרני ג'אמי-ג'ם (Jam-e Jam) בעקבות כינוס ועידת "הצעירים וההתעוררות האסלאמית" תחת הכותרת: "טהראן, בירת ההתעוררות האסלאמית", נכתב, כי נוכחותו של מכונן המהפכה האסלאמית, איתאללה ח'מיני, הייתה חסרה בוועידה, ששורשיה ניטעו במהפכה האסלאמית לפני 34 שנים. כינוס הצעירים בטהראן ביטא מחויבות לעתיד שונה עבור העולם המוסלמי, שבו מכירים הצעירים המוסלמים באחדות כבסיס החשוב ביותר של התרבות האסלאמית החדשה (ג'אמי-ג'ם, 31 ינואר 2012).

השפעות מוגבלות למאמצי ייצוב המטבע; חילופי האשמות בנוגע לאחריות למשבר הנמשך בשוק המט"ח

בניסיון לבלום את הירידה החדה בערך הריאל ביחס לדולר הודיע נגיד הבנק המרכזי, מחמד בהמני (Mohammad Bahmani), ביום חמישי שעבר (26 ינואר), על פיחות של 8.5 אחוזים בשער הריאל החל מתאריך 28 בינואר. שער היציג של הדולר, שעמד על 11,296 ריאל, נקבע על 12,260 ריאל לדולר. בראיון לטלוויזיה האיראנית הצהיר בהמני, כי שער המטבע החדש מחייב החל מעתה בכל העסקאות הבנקאיות וכי סוחרי המט"ח בשוק החופשי יוכלו לסחור בדולר במחיר הגבוה ב-3 עד 5 אחוזים לכל היותר מהשער היציג. הוא הזהיר, כי סוחרים, שימכרו דולרים בשער גבוה יותר, יאבדו את רישיונם.

בהמני הדגיש, כי הממשלה יכולה לספק מט"ח לכל אזרח המבקש לרכוש מט"ח לצרכיו האישיים, ובכלל זה לסטודנטים הנוסעים לחו"ל, וכי אין כל סיבה שהאזרחים ירכשו מט"ח בשוק החופשי (מהר, 26 ינואר). בהודעה מיוחדת, שפרסם בראשית השבוע, ביקש הבנק המרכזי מהאזרחים לדווח לו על כל בעיה במכירת מט"ח על-ידי הבנקים וסוחרי המט"ח (מהר, 28 ינואר). ביום שלישי (31 ינואר) דיווחה סוכנות הידיעות "פארס" על מעצרים של כמה סוחרי מט"ח על-ידי משטרת טהראן.

מתוך: רח אונליין, 25 ינואר 2012

במקביל הודיע הבנק המרכזי על העלאת גובה הריבית במשק ל-20 אחוזים (להשקעות למשך חמש שנים), ל-17 אחוזים (להשקעות למשך שנה) ול-15 אחוזים (להשקעות למשך תשעה

חודשים). ההחלטה, שהתפרסמה ביום רביעי שעבר (25 ינואר), התקבלה על-ידי "מועצת הכספים והריבית", לאחר שהנשיא אחמדינז'אד הסיר את התנגדותו להעלאת הריבית על מנת לסייע בריסון הדולר. ההחלטה אמורה לעודד את האזרחים להשקיע את כספם בתוכניות חיסכון בבנקים במקום ברכישת מט"ח. בעקבות שתי החלטות אלה ירד מחיר הדולר בשוק החופשי, אך שער נותר גבוה משמעותית מהשער הרשמי שנקבע על-ידי הבנק המרכזי. בראשית השבוע נסחר הדולר תמורת 17-19 אלף ריאל (לעומת למעלה מ-21 אלף ריאל בשבוע שעבר).

לנוכח הפער המשמעותי הנמשך בין שער הדולר הרשמי לשער בשוק החופשי קראה השבוע סוכנות הידיעות "מהר" לשלטונות להגביר את הפיקוח על פעילות סוחרי המט"ח ולסגור את דוכני המט"ח המסרבים למכור או לקנות דולרים בשער שנקבע על-ידי הבנק המרכזי. הסוכנות דיווחה, כי סוחרים רבים מסרבים לסחור בדולרים בשער היציג בטיעונים שונים. יישום מדיניות השער הרשמי המחייב לא יצליח, לטענת "מהר", ללא הגברת הפיקוח מצד הבנק המרכזי וללא מאבק כנגד סוחרים הפועלים בניגוד להנחיות הבנק המרכזי (מהר, 30 ינואר 2012).

ביום ראשון (29 ינואר) קיימו נציגי המג'לס והממשלה דיון מיוחד, שעסק בהתפתחויות בשוק המט"ח. בתום הדיון אמר חבר ועדת הכלכלה, מחמד-רזא ח'באז (Mohammad Reza Khabbaz), כי התייחסות נציגי הממשלה למצב ולצעדים שנקטו לריסון עליית הדולר לא שכנעה את חברי המג'לס (מהר, 29 ינואר 2012).

יריבי הנשיא טענו השבוע, כי החלטת הנשיא להסכים להעלאת גובה הריבית התקבלה מאוחר מדי. במאמר מערכת, שפרסם היומון מרדם סאלארי (Mardom Salari), נכתב, כי הממשלה הייתה צריכה לקבל החלטה זו כבר לפני מספר חודשים ובטרם נגרמו נזקים חמורים לכלכלת המדינה. ההחלטה המאוחרת, שהתקבלה על-ידי הנשיא, אינה יכולה לתקן נזקים אלה ולפצות על ההפסדים, שנגרמו למגזרי המסחר, התעשייה, הייצור והתיירות כתוצאה משחיקת ערך המטבע הלאומי (מרדם סאלארי, 26 ינואר).

היומון רסאלת (Resalat) מתח, אף הוא, ביקורת על התנהלות הממשלה וטען, כי אילו היא הייתה פועלת בהתאם לחזון הג'האד הכלכלי, שהתווה המנהיג העליון, היה ניתן למנוע את האירועים המצערים בשוק המט"ח והזהב בשבועות האחרונים. שתיקת הנשיא לנוכח המשבר הפיננסי מפתיעה וניתן לספק לה שלושה הסברים אפשריים: הראשון והבלתי-סביר הוא שהנשיא חשב, שהבעיה אינה חשובה דיה ותיפתר בעצמה; השני הוא שההתפתחויות בשוק המט"ח תוכננו מראש על-ידי הממשלה לצורך השגת מטרה מסוימת; והשלישי – הסביר ביותר – הוא שהממשלה אינה מסוגלת לפתור את הבעיה (רסאלת, 28 ינואר 2012).

בתוך כך הטיל הנשיא אחמדינז'אד את האחריות להתפתחויות בשוק המט"ח בשבועות האחרונים על סוחרי המט"ח ועל יריביו הפוליטיים והכחיש, כי איראן ניצבת בפני מחסור במט"ח. בנאום, שנשא במהלך ביקור שקיים בסוף השבוע שעבר במחוז כרמאן (Kerman), טען

הנשיא, כי מספר קבוצות של בעלי אינטרסים בתוך איראן ניהלו "משחק פוליטי, כלכלי ותקשורתי מלוכלך" ועוררו משבר מלאכותי בשוק המט"ח: סוחרים, שרכשו מהבנק המרכזי מט"ח בכמויות גדולות ומכרו אותו שוב על מנת לגרוף רווחים לכיסם הפרטי; יריבו הפוליטיים, שהאשימו את הממשלה באדישות לנוכח קריסת הריאל על מנת לזכות ברווח פוליטי לקראת הבחירות למג'לס; ואמצעי תקשורת "הקשורים למוסדות מסוימים" שליבו את הסערה סביב ההתפתחויות בשוק המט"ח. הנשיא התכוון, ככל הנראה, לסוכנות הידיעות "פארס" הקשורה למשמרות המהפכה, שעמדה בשבוע שעבר מאחורי גל דיווחים בנוגע לעליית שערי המט"ח והזהב. בשבוע שעבר האשים גם שר הכלכלה, שמס אל-דין חסיני (Shamseddin Hoseini), אמצעי תקשורת, שבשםם לא נקב, במעורבות בליבו התנדודות בשוק המט"ח.

עוד אמר הנשיא בנאומו, כי כל אזרח הזקוק למט"ח לצרכי נסיעה, מסחר וכיו"ב יכול להשיגו בקלות באמצעות הבנקים, כיוון שיש לאיראן יתרות מט"ח מספיקות. לאיראן אין כל בעיה כלכלית, הצהיר הנשיא, היא נהנית מיציבות כלכלית ונמצאת במצב המאפשר לה להימנע לחלוטין מיצוא נפט לאירופה (איסנ"א, 26 ינואר 2012). גם יו"ר לשכת המסחר של טהראן, יחיא אל אסחאק (Yahya Al Eshaq), הצהיר השבוע, כי יתרות המט"ח של איראן מסתכמות ב-120 מיליארד דולרים ולפיכך אין כל מקום לדאגה בקרב הציבור ממחסור במט"ח (פארס, 31 ינואר 2012).

להאשמות הנשיא הצטרפו גם סגנו לעניינים פרלמנטריים, מחמד-רזא מירתאג' אל-דיני (Mohammad-Reza Mirtajeddini), ושר המודיעין, חידר מצלחי (Heydar Moslehi), שטענו בראשית השבוע, כי מספר גורמים בכלכלה ובתקשורת, שתכננו את הטלטלה בשוק המט"ח והזהב, זוהו על-ידי הממשלה ומיניסטרויון המודיעין וייחשפו בקרוב (איסנ"א, 28 ינואר 2012).

דברי הנשיא עוררו, כצפוי, ביקורת מצד יריביו. האתר עצר-י איראן (Asr-e Iran) טען, כי האשמת כלי התקשורת על-ידי הנשיא אינה ראויה, כיוון שהתקשורת רק מדווחת על ההתפתחויות בשוק ואינה קובעת את שער הדולר. לעיתונאים אין כל אינטרס כלכלי להשפיע על שוק המט"ח וממילא הם נעדרים אמצעים כלכליים, שיכולים לאפשר להם להשקיע כספים רבים בקניית מט"ח. זאת ועוד, אם התקשורת אכן יכולה להשפיע על ההתפתחויות בשוק המט"ח, מדוע לא הצליחו אמצעי התקשורת הממשלתיים, ובהם סוכנות הידיעות אירנ"א, להרגיע את המצב ודיווחו אף הם על הירידה בערך הריאל?

האתר מתח ביקורת גם על הטלת האחריות מצד הנשיא על יריבו הפוליטיים, שאינה יכולה להצדיק את מדיניותה הכושלת של הממשלה. יריבו הנשיא אינם שולטים במוסדות הכלכליים המרכזיים, ובהם: "מועצת הכספים והריבית", הבנק המרכזי ומשרדי הממשלה הכלכליים, שבאמצעותם הם יכולים להשפיע על ההתפתחויות בשוק ההון. כאשר הממשלה רצתה להשפיע על המצב, היא עשתה זאת בתוך מספר שעות באמצעות העלאת גובה הריבית ופיחות הריאל. השאלה הנשאלת היא, לפיכך, מדוע היא עשתה זאת באיחור רב כל כך. כיצד ייתכן,

תהה האתר, שכאשר המחירים עולים, האחריות מוטלת על אמצעי התקשורת ומתנגדי הממשלה ואילו כאשר הם יורדים, הדבר נזקק ליזכות הנשיא וממשלתו (עצר-י איראן, 27 ינואר).

בעקבות עליית מחירי הזהב: התרחבות תופעת הנישואין הזמניים

סוכנות הידיעות מהר (Mehr) דיווחה השבוע, כי הזינוק שחל בחודשים האחרונים במחירי הזהב (במקביל לזינוק בערך הדולר) הביא לעליה בהיקף תופעת הנישואין הזמניים (נישואי "מתעה", Mut'a, או ציע'ה, Sigheh, המותרים על-פי האסלאם השיעי).

הסוציולוג האיראני ד"ר אמאן-אללה קראאי-מקדם (Amanollah Qara'i Moqaddam) הסביר בראיון ל"מהר", כי מאחר שהמוהר אותו נדרשים גברים לשלם למשפחת הכלה בעת נישואיהם נקוב בזהב, הרי שעליית מחירי הזהב הביאה לעליה משמעותית גם בגובה המוהר. כתוצאה מכך מעדיפים גברים רבים להימנע מלהינשא במסגרת "נישואין רשמיים" ופונים יותר ויותר למוסד הנישואין הזמניים, שאינו מחייב תשלום מוהר. הוא הוסיף, כי במקביל לעליית גובה המוהר חלה עליה משמעותית גם בהוצאות החתונה ומשפחות רבות אינן מסוגלות לעמוד בהן. לנוכח מציאות זו מעדיפות נשים רבות להמשיך ולהתגורר עם משפחותיהן ואילו הגברים מעדיפים להימנע מהקמת משפחות. הסוציולוג הזהיר מפני המשך מגמה זו, שתוביל, לדבריו, למשבר בחיי המשפחה.

"נישואין זמניים", מתוך: <http://www.pix2pix.org/show.php?ID=429>

הפסיכולוג והיועץ לענייני משפחה, עלי-אצע'ר כיהאן-ניא (Ali-Asghar Keyhanniya), ציין, אף הוא, כי עליית מחירי הזהב והתעקשות משפחות רבות על מוהר גבוה בעבור בנותיהן הנישאות גורמות לגברים רבים להעדיף להינשא במסגרת נישואין זמניים. גובה המוהר המקובל בקרב משפחה ממוצעת נקבע, לדבריו, על בסיס ערכם של 500-700 מטבעות זהב (לעומת ערך של פחות מ-200 מטבעות זהב המקובל בקרב משפחות דתיות). בשל עליית מחירי הזהב עלה בחודשים האחרונים גם גובה המוהר פי שניים לערך.

התרחבות תופעת הנישואין הזמניים מהווה ביטוי נוסף למשבר החמור אליו נקלע בשנים האחרונות מוסד הנישואין ברפובליקה האסלאמית. משבר זה ניכר גם בעליה משמעותית בגיל הנישואין הממוצע ובשיעור הגירושין. הסיבה המרכזית להתרחבות תופעת הנישואין הזמניים נעוצה, להערכת חוקרים איראנים, בבעיות כלכליות הגורמות לעליה נמשכת בגיל הנישואין

הממוצע באיראן ומחייבות זוגות צעירים רבים למצוא פתרונות זמניים למיסוד הקשר ביניהם במסגרת החוק. מספר בכירים איראנים הציעו בשנים האחרונות לעודד את מוסד הנישואין הזמניים על מנת לסייע לצעירים איראנים הנאלצים להמתין לעיתים שנים ארוכות בטרם הם מקימים משפחה.

תמונות השבוע: שוק המט"ח ביום הראשון לפיחות הריאל

